

Josef Škvorecký v „Západě“ na Západě

(Příspěvek k 80. narozeninám Josefa Škvoreckého, u příležitosti konference konané ve dnech 22. – 24. září 2004 v Náchodě)

Josefa Škvoreckého jsem neosobně poznal na fotce se svojí ženou Zdenou ve výkladu fotografického obchodu v Žitné ulici v Praze. Někdy koncem padesátých let mě na ni upozornil kamarád, který mi půjčil knihu „Zbabělci“.

V červnu roku 1968 jsem si na Josefa Škvoreckého vzpomněl když jsem jako jeden z organizátorů pražského Klubu angažovaných nestraníků obcházel významné nestraníky, aby nám podepsali Manifest KANu. Josefa Škvoreckého jsem zastihl v jeho bytě na Pohořelci se stejnými kotletama jako na fotce asi deset let předtím. Manifest mi bez váhání podepsal a zeptal se zda nevím, kdy bude otevřen Americký institut. To jsem vskutku nevěděl, ani nemohl poskytnout optimistický odhad.

Na začátku roku 1969 jsem se s Josefem Škvoreckým a jeho ženou setkal na jeho přednášce pro Slovanskou katedru Torontské univerzity. Položil jsem mu otázku, zda se za dané situace chce do Československa vrátit. Na tuto otázku Josef Škvorecký váhavě odpověděl, že si není jist, ale optimismus z něho nevyzařoval, zrovna tak jako ze mne, když se mě necelý rok předtím ptal, kdy bude znovu otevřen Americký institut.

Když Škvorečtí založili Sixty-Eight Publishers, stal jsem se od první publikace „Tankový prapor“, která vyšla v listopadu 1971, řádným předplatitelem a zůstal jsem jím až do poslední 227. publikace, shodou okolností opět Josefa Škvoreckého „Povídky tenorsaxofonisty“, kterou byla činnost nakladatelství v srpnu 1993 ukončena.

Ti z nás, kteří odešli do exilu nejen proto, aby si koupili barák a auto, přemýšleli jak staré vlasti prospět. Pro Škvorecké se tak stalo založením nakladatelství a vydáváním knih, které by jinak nespátřily božího světlo; to byl počín, který myslím historie ještě plně nedoceníla.

A já jsem byl aktivní v Československém sdružení v Kanadě, v kterém jsem zůstal i po rozdělení jeho jména na dvě části. Naše apelace na kanadské politiky, které jsme upozorňovali na to, že Československo neplní své závazky v oblasti lidských práv podle Helsinských dohod, ke kterým se zavázalo, uspořádané konference, výstavy, podpora Charty 77 atd. - to byly zase naše příspěvky.

Přesto jsem však cítil, že chybí kvalitní publikace, která by vedle již vycházejících periodik, jako byly pařížské Svědectví, římské Listy, švýcarský Zpravodaj aj., vycházela v Kanadě a která by měla nestranický, nekonesijní a neideologický, byť i politický obsah. Zejména v době perzekucí po publikaci Charty 77 se tato potřeba zvyšovala.

Proto jsem 19. listopadu 1977 rozeslal Úvahu k vydávání „novin“ Josefu Škvoreckému a několika dalším přátelům, o kterých jsem věděl, že by eventuelně mohli být základem nové redakční rady. K mému překvapení všichni s myšlenkou vyslovili souhlas, ovšem bohužel jsem nepochodil s představou, že by se Josef Škvorecký stal šéfredaktorem a

hlavním editorem. Důvod byl nabíledni, Josef Škvorecký s manželkou Zdenou měli plno práce s nakladatelstvím Sixty-Eight Publishers, kde Josef musel přečíst stovky rukopisů, mnoho z nich radikálně editoval. Vedle toho, či spíše hlavně se musel živit učením na univerzitě. Zdena pak byla plně ponořená do práce se sázením, tiskem, balením, administrativou a vším ostatním souvisejícím s nakladatelstvím.

Požádal jsem tedy Josefa, zda by o někom nevěděl pro funkci šéfredaktora, pokud možno s žurnalistickým vzděláním a průpravou. Ostatní adepti do redakční rady se do této funkce také nehrnuli, protože dobře tušili co funkce obnáší. Josef následně doporučil jednu absolventku žurnalistické fakulty, kterou sice moc neznal, ale řekl, že to můžeme zkusit.

S přípravou časopisu je spousta práce, jak jsme brzy zjistili a i když nejsem žurnalista, ale spíše organizátor, bylo mně jasné, že vybraná redaktorka nezvládne časopis ani časově, ani organizačně. V této patové situaci mně Josef řekl, „když jste si to vymyslel, tak to začněte, my Vám pomůžem“. A tak jsme začli pomalu s přípravou k vydávání obměsíčníku, protože měsíčník bychom skutečně jako dobrovolníci, kteří měli svá zaměstnání nezvládli, i když se nám přihlásilo hodně lidí, kteří slíbili že do časopisu budou psát.

Dohadovali jsme se jaký dát časopisu název. S nápadem vydávat časopis pod názvem „Západ“ přišel Josef Škvorecký, který také napsal úvodník k prvnímu číslu, které vyšlo v červnu 1979 s černobílou fotkou Antonína Lhotského, které jsme dali název „Kde jste, boží bojovníci?“. Černobílá umělecká fotka na titulní straně byla ve všech číslech „Západu“ rysem časopisu. Úvodník byl uvozen citátem T. G. Masaryka: „A jako Evropan jsem západník – to říkám vůči těm slavofilům, co v Rusku a Slovanstvu vidí něco nadevropského. Nejlepší Rusové byli také západníky!“. V redakčním úvodníku Josef Škvorecký na otázku „Proč Západ?“ odpověděl: „Protože si myslíme, že s existencí toho, co označujeme pojem Západ je historie kultury, a tedy národní existence spjata od samých začátků tak nerozlučně, že podaří-li se někomu tuto tradici definitivně zničit, budou v příštím století existovat už jenom slovensky a česky mluvící, ale rusky myslící občané Velké ruské říše“.

První číslo Západu, které díky Škvoreckým jsme rozeslali podle seznamu předplatitelů Sixty-Eight Publishers mělo velký úspěch a dostali jsme z mnoha zemí mnoho objednávek. Zdálo se tedy, že počátek existence časopisu je zajištěn. Výhodou také bylo, že sazba a tisk časopisu byly pod patronací Prague Typesetting, přidružené firmy k Sixty-Eight Publishers, tedy hlavně Zdeny Salivarové.

Účelem článku je ale hlavně zmínit novinářskou činnost Josefa Škvoreckého v časopise „Západ“, jak název mého příspěvku napovídá. Již pro první číslo časopisu Josef Škvorecký napsal povídku „Bůh do domu“. Povídka bylo vyprávění Dereka MacCourka, žáka mateřské školky Dwighta O'Mackaye v Etobicoke, v kanadském Ontariu. Bylo to vyprávění v kanadské češtině o rodině tohoto školáka a o návštěvách příbuzných z Československa. Tyto povídky a vyprávěcí styl komolené kanadské češtiny ve stylu

Blběnky z románu Inženýra lidských duší se staly na pokračování povyražením pro čtenáře Západu.

Jako ohlas na povídku jeden čtenář napsal: „Myslím, že tou povídkou jste se stal prvním opravdovým spisovatelem emigrace. Chápu však, že odloučení od země, v níž se člověk narodí, může stát před umělcem jako pohoří. Ale pero je taky krumpáč, kterým musíme do tohoto pohoří vykopat tunel. Ten tunel můžeme vyparádít láskou i nenávisí. Hlavní však je, abychom přišli na druhou stranu příliš nezatíženi touto horoucí láskou i touto velkou nenávisí.“

Josef Škvorecký dokonce napsal divadelní hru pod stejným jménem jako první povídka, kterou uvedlo české Nové divadlo v Torontě v květnu 1980, a které za hru dostalo divadelní cenu.

Když byli odsouzeni v říjnu 1979 Václav Havel, Petr Uhl, Václav Benda, Ota Bednářová, Jiří Diensbier a Dana Němcová k trestům odnětí svobody, Josef Škvorecký napsal v redakčním úvodníku ostré odsouzení tohoto nespravedlivého soudu.

Do prvního čísla roku 1981 Josef Škvorecký přispěl vynikající studii porovnání marxleninismu a německého nacionálního socialismu s názvem „Ožehavé téma“. Tento článek později pod názvem „Like Two Peas in a Pod“ v roce 1982 vyšel v anglickém dvojčísle Západu, výběrem nejlepších článků Západu do té doby uveřejněných. Škvorecký zde dokládá podobnost těchto ideologií, na společném jmenovateli jejich vzniku, jejich proponentech, podobnosti chování jejich tvůrců, ideologické literatury, próze i poesii, fotografiích a vše co ke kultuře patří.

Josef Škvorecký jako obdivovatel cimrmanovského bádání napsal do Západu výborný článek „Stručný historický nástin původu a dosavadní činnosti Společnosti pro výzkum osobnosti a díla Járy (da) Cimrmana, s přihlédnutím k jejich historickým kořenům“.

Když 1. července 1981 zemřel v kalifornském Pearlblossomu Jiří Voskovec, nadšený sympatizant časopisu Západ, Josef Škvorecký napsal nekrolog, v jehož závěru konstatoval: „Nechtěl bych nekrolog muže, jenž se vyhýbal patosu, skončit pateticky. Byl jsem v pokušení napsat - dle známého vzoru - že Jiří Voskovec zasloužil se o českou kulturu. Ale raději napíšu: Jiří Voskovec byl česká kultura. Anebo snad ještě líp: Jiří George Voskovec byl kultura v humanitním smyslu toho slova“.

V článku „O Dvořákovi v Americe“ Josef Škvorecký píše o návštěvě a inspiraci, kterou mu dala návštěva Spilvillu v Iowě k napsání knihy „Scherzo capriccioso“ o americkém pobytu skladatele Antonína Dvořáka.

Rozsah příspěvku mně nedovoluje psát podrobněji o všech člancích Josefa Škvoreckého pro časopis Západ. Např. úvaze o korespondenci mezi Charlesem Darwinem a Karlem Marxem, nebo diskusní článek Creatio o darwinistech a kreacionistech. Nebo o přínosu Josefa Škvoreckého k vydání desky Západu „Swingtime“ předválečných skladatelů swingové hudby Kamila Běhoučka a Jiřího Traxlera, o kritice v časopise na pokračování o pronásledování Jazzové sekce v Československu.

O významu Jaroslava Seiferta psal Josef Škvorecký několikrát a zejména přivítal udělení Nobelovy ceny tomuto významnému spisovateli. V článku „Týden napůl ve Staré zemi“,

popisuje návštěvu Jugoslávie jako zástupce kanadské literatury a konfrontaci se zástupci československé socialistické literatury, které zkarikoval například reprodukováním dialogem z výtahu:

„Dobrý den pane Pludek.“

„Pán mluví srbsky?“ ptá se Pludek a nepoznává svůj protějšek.

„Ne, pán mluví česky,“ odpověděl Škvorecký.

Článek „Jak jsem se naučil anglicky“ se zamýšlí nad učením angličtiny v době německé okupace. „Návštěva v Greenelandu“ není o návštěvě dánského ostrova Gronska, ale o návštěvě a interview se spisovatelem Grahamem Greenem pro torontský deník „Globe and Mail“ po vydání nového Greenova románu „Kapitán a nepřítel“. „Velvyslanec Širlejka“ je pozastavení nad jmenováním Shirley Temple Blackové americkou velvyslankyní v Praze.

První číslo roku 1990 jsme zahájili titulní fotografií Václava a Olgy Havlových v čestném loži Národního divadla pod titulem „Konečně náš prezident“ a úvodníkem k zahájení 12. ročníku Západu. Poslední číslo 1 původní redakční rady vyšlo v únoru 1991, pak byly ještě pokusy vydávat Západ v kombinaci s českou redakcí, ale tyto pokusy nenalezly dostatečnou energii v pokračování v době masově vznikajících periodik.

Kdo ze zájemců by si chtěl přečíst všechna čísla Západu, doporučuji zajít do knihovny Libri Prohibiti na Senovážném náměstí 2 v Praze, kde se díky péči Jiřího Gruntoráda zachovaly.

Podíl Josefa Škvoreckého a Zdeny Salivarové-Škvorecké na vydávání časopisu Západ je podstatný. Já jako bývalý šéfredaktor bych jim chtěl velmi poděkovat nejen za spolupráci a hlavně za jejich přátelství. Kdybych parafrázoval slova Josefa Škvoreckého, řekl bych: „Spolupráce na vydávání časopisu Západ byla prima sezóna.“

Miloš Šuchma